

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Бала дамуының психологиялық ерекшеліктеріЖАРИЯЛАНДЫ
25.06.2017СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/15254/>

АННОТАЦИЯ / АҢДАТПА

Аубакирова Гульзат

Адам өмірінің мектепке дейінгі кезінде, есейген шақ кезеңдеріндегі, жасөспірім шақта, әлеуметтік ортада, мектепте қалыптасқан мінез-құлқы ерекшеленеді. Жасөспірімдерді өмірге және ұжымдық еңбекке тәрбиелеудің негізін қалыптастыру міндеттері балабақшаға жүктелген. Белгілі бір жастағы балалардың жас мөлшері дегенде олардың көпшілігіне тән ерекшеліктер мен сипаттарды айтамыз. Елбасы «Қазақстан — 2030» жолдауындағы «Қазақстан Миссиясы» бөлімінде : «Ертеңгі жас ұрпақтың денсаулығын, білімі мен өмірге деген көзқарасын дұрыс қалыптастыра білсек, сонда халық та артына данагөй тәрбиелі ұрпақты қалдыра алады... Олар өз елінің патриоты, әлемге танылған азаматы бола алады», - деп атап көрсеткен. Ендеше өскелең ұрпаққа білім мен тәрбие берудің және бала психологиясының дамуының бастамасында балабақшаның алатын орны ерекше. Бұл ерекшеліктерді педагогикалық процесте ескеру қажет және соған сәйкес оқыту, тәрбие берудің тиісті түрін, әдістемесін және тәсілін пайдалану керек. Осы мақсатта біздің «Самал» санаториялық балабақшасының ұжымы тәрбиеленушілер бойында адамгершілік, кішіпейілділік, әдептілік, еңбексүйгіштік, ұқыптылық сияқты асыл қасиеттердің әліппесін қалыптастыра отырып, ұжымның достық, ынтымақтастық қарым-қатынаста болуын да естен шығармайды. Балабақша ұжым мүшелерінің бір-бірімен ынтымақта болуы — ортақ жемісті іс кепілі болғандықтан осы бағытта түрлі дәстүрлі мерекелерге орай тәрбиелік шаралар ұйымдастырып отыру қажет. Нәтижесінде отбасы мен балабақша ынтымақтастығы нығайып, нақты нәтижелерге қол жеткізуге болады және тәрбиені ізгілендіру мен мейірімді қарым-қатынас орнату мақсатындағы жұмыстар жетіледі.

Баланың дұрыс психикасының ерекшелігі — танып-білуге деген белсенділігі. Баланың құштарлығы өзін қоршаған әлемді тануға және осы әлемнің құрылысын өзінше бейнелеуге бағытталған. Бала ойнай жүріп тәжірибеден өтеді, себеп-салдарлық

байланыстар мен тәуелділіктің себебін ашуға тырысады.

Баланың мектепке дейінгі жасы — бұлайнала дағы өзге әлемді баланың өз бойына сіңіре бастау, білім жинақтау, осыларды басымдылықпен игеру кезеңі болып табылады. Осы бір аса маңызды өмірлік функцияны табысты орындау баланың өзінетән бейімділігінің осы жаста қалыптасуына қолайлы жағдай жасайды, яғни, олмынадай бейімділіктер: адамның беделіне зор сеніммен қарауы. Балабақша жасындағы балалардың бойындағы осы аталған бейімділіктердің әрқайсысы тек жақсы жақтарымен ғана көрініп табады. Балабақша жасындағы балалардың кейбір ерекшеліктері жылдар сайын жойылып отырады, кейбір ерекшеліктерінің маңызы өзгереді. Мұндай жағдайдың балалардың бойында көрініп табуы олардың жас ерекшеліктеріне қарай әртүрлі деңгейде болатынына тап көрсету қажет. Міне, балалардың танымдық мүмкіндіктеріне өзіміз қарастырған осы ерекшеліктер зорықпалетеді және ол баланың жалпы дамуының келешегінің алғышарты болып табылады.

Балабақша жасындағы балалардың танымдық процестердің дамуының өте маңызды ерекшеліктерінің бірі — тіл. Сюжеттік-рөлдік ойындар — баланың тұлғалық, интеллектуалдық, жалпы психологиялық дамуында ерекше орын алатын жетекші іс-әрекет болып табылады. Бұл кезең баланың тілге, оның дыбысталуы мен мағынасына ерекше қызығушылығымен, сезімталдығымен ерекшеленетіндіктен, баланың тілін дамытуға өте қолайлы. Бұл жастағы балалар үлкендермен қарым-қатынас жасауға өте қыласты болады. Әртүрлі сұрақтар қойып, өздері білетін нәрселерді барынша айтып береді. Танымдық қызығушылығы белсенді болады. Үлкендермен қарым-қатынас жасау қажеттілігі қанағаттанбаған кезде, олардың арасында эмоционалдық жатырқаушылық пайда болады.

Сонымен қатар бала балабақша жасында заттардың түсін, пішінін, мөлшерін және олардың кеңістіктегі орналасуына ырып қана қоймай, оған ұсынылған заттардың да түрін, пішінін дұрыс атай алады, заттардың мөлшеріне қарай сәйкестендіріп (үлкен, кіші, аз, көп) анықтай алады. Бұл жастағы балалар заттардың негізгі қасиеттері мен сапаларының үлгісі бойынша заттардың белгілі бір эталондарға сәйкестігін көрсете алады. Әсерленушілік пен білуге құмарлық қаншалықты басым болғанмен, бұл жаста қабылдау әлі ұйымдаспаған. Әлі де мақсатты түрде қарау және көру, тыңдау және есту, т.б. қажетті біліктіліктері қалыптаспаған. Тікелей қызығушылықпен байланысты (ырықсыз зейін), өйткені қызықты іске бала көңілі тез ауады. Ерік күшін талап ететі нырықты зейін әлі де балсана шардамыған.

Сана-сезім дамыту мен «Мен» деген өзіндік ерекшелігін белгілеу жетекші тұлғалық дамытуды ынталандырады.

Балақайөзініңкімекенін, қандайекенінсезінебастайды. Өзініңмінез-құлқынажәнеүлкендамдардыңәлемінеқызығушылықпенсаналытүрдеқарап, қоршағанортағабайланыстыбаланыөзініңшікікөзқарасықалыптасады.Баланыңесіеріксіз сипаттаболады. Бала материалдыөзііс-әрекеткетікелейқатысуарқылыесінесақтайды. Баланыңойлауқабілетісапалықөзгешелігіменерекшеленеді. Оғанқиял мен шындықтыажыратуқиынғасоғады.Оғананимастикалықтүсініктертән. Айнала қоршаған заттардың бәрін өзімен салыстырады, олар да өзі сияқты ойлауға және сезінуге қабілетті деп ойлайды. Сөз — балалардыңсенсорлықүдерістеріндамытудажетекшіорыналады. Балалардың сөздік қорын заттардың сынын, бір-біріменқарым- қатынасын білдіретін, мазмұнды қабылдауын қалыптастыратын жаңа сөздермен байытады.

Қазіргі қоғам талаптарының өзгеруіне байланысты, еліміздің көркейіп-өркендеуіне, ел талап-тілектерінің бет бұрыстарына байланысты жаңа ұрпақтың психологиясы да айтарлықтай өзгерістерге ұшырап, оны неғұрлым өмір талабына қарай өрістету міндеттері қойылып отыр. Бала психологиясынжан-жақты зерттеп, оны тереңбілу, оның даралық ерекшеліктерімен үнемі санасып отыру балабақша тәрбиешілеріне жауапты да құрметтіміндеттержүктейді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Астана, 1998 ж.
2. Қоянбаев Ж. Семья жәнебалалар мен жеткіншектертәрбиесі. Алматы: Рауан, 1990
3. Мұқанов М. Жасжәнепедагогикалық психология. Алматы,1981 ж.
4. Петровский А.В. Педагогикалықжәнежасерекшелігіпсихологиясы. Алматы, Мектеп, 1989 ж.
5. ҚазақстанРеспубликасыныңмемлекеттікжалпығаміндеттібілім беру стандарты. Астана - 2009.
Выготский Л.С. Собр. соч. Т.4. Детская психология. Москва, Педагогика, 1984.
6. Рубинштейн С.Я. Экспериментальные методики патопсихологии и опыт применения их в клинике. Москва, 1970.
7. Ғаламтор